

Om praktische redenen vóór de doodstraf
Daarnaast waren er ook steeds niet-religieus denkende voorstanders van de doodstraf. Zij gingen uit van de rechtmatigheid, maar in de eerste plaats van het nut van de doodstraf. Tot de jaren '60 van de negentiende eeuw domineerden zij. Daarna hebben zij geen rol van betekenis meer gespeeld, maar tot vandaag laten zij zich horen. Gezwegen hebben zij nooit.

Om praktische redenen tegen de doodstraf
Van 1870 tot halverwege de twintigste eeuw domineerde de opvatting dat de doodstraf weliswaar rechtmatig, doch niet nodig is in het commune strafrecht, maar wel in het militaire, het koloniale en het oorlogsstrafrecht. Dit was steeds het regeringsstandpunt, ondersteund door de meerderheid van het parlement.

Om principiële redenen tegen de doodstraf
Een vierde stellingname houdt in dat de doodstraf onrechtmatig is. Al in de negentiende eeuw werd deze mening door een enkeling geuit. Na 1970 werd het een meerderheidsstandpunt. Men oriënteerde zich aanvankelijk op humanistische of

Nieuwtestamentische waarden, later ook op internationale fora en verdragen met moraal gezag.

De kern van de historische ontwikkeling is aldus te omschrijven: twee maal maakte de politiek dominante visie op de doodstraf plaats voor een nieuwe. De eerste keer gebeurde dit omstreeks 1860 à 1870. Tot dan toe was het inzicht overheersend geweest dat de doodstraf om praktische redenen bruikbaar, zo niet onmisbaar is. Van 1870 tot een kleine honderd jaar later had het standpunt dat de doodstraf weliswaar rechtmatig, maar in het commune strafrecht overbodig is de overhand. Vanuit historisch perspectief is een tweede verschuiving te lokaliseren omstreeks de jaren zestig van de twintigste eeuw. De doodstrafdebatten uit het recente verleden (1981 en ook op 19 november 2002) laten dat duidelijk zien. De meeste sprekers hebben een voorkeur hun mening moreel, principieel en ook emotioneel te onderbouwen. De met nuchtere feiten omklede afwijzing van 1870 steekt hierbij af. Overigens zijn er ook recente koele cijfers beschikbaar die er op wijzen dat de doodstraf onder normale omstandigheden niet afschrikt.⁸

[8] R. Hood, 'Capital Punishment', in: M. Tonry (red.), *The Handbook of Crime and Punishment*, Oxford: Oxford University Press 1998, p. 757-763.

KLASSIEKE SPOTPRENTEN

Gravure van Jan Wierix, naar Pieter Breughel de Oude

'Die ghelt te gheven heeft onder hooghe en slechte,
En dat hij wat milt laet van sijnen schat drijven,
Hij crijcht offtien en comt t'sijnen rechte,
Want elck en weet niet hoe hem sal in t'gat cruijpen.'

COLUMN

Leo Klinkers
Dr. L.E.M. Klinkers is bestuurskundig adviseur

EK

De beperkte agenda van een zakenkabinet

Dat Balkende en Bos er in april niet uitkwamen lag niet aan onervarenheid, de complexe materie, het ontbreken van chemie, het ontbreken van leiderschap, noch aan het 'destructief amendement' waarmee Balkenende op het nipertje een overeenstemming wist te verijdelen. Het lag aan het uitgeblust en opgebrand politiek systeem. Welke coalitie dan ook, lang zal die niet zitten, bezwijkend onder interne spanningen. Niet door die spanningen zelf, maar doordat er niks onder zit wat die spanningen kan neutraliseren.

Het leven is eruit; de politiek is leeggezogen; haar vertegenwoordigers bewegen zich werktuiglijk door een verdord politiek landschap, met instrumenten zoals een regeerakkoord of Kamermeerderheid die allang geen instrumentele politieke functie meer hebben, verbijsterd rondkijkend naar wat er allemaal niet meer werkt. Men geeft elkaar de schuld, maar niemand lijkt te begrijpen dat het gewoon een burn-out van het systeem is.

Na de val van het volgende coalitie-kabinet, of misschien zelfs vóór het ontstaan daarvan, hebben we nog één kans: een zakenkabinet. Geen prettig vooruitzicht, want dat is een dieptepunt in de parlementaire democratie. Maar nog erger is de situatie als ook een zakenkabinet het niet redt: dan volgt de roep om een sterke man. Elk volk dat zijn zaken niet voor elkaar heeft effent zelf het pad voor een volksman, zeker waar de intelligentsia elkaar op opiniepagina's overschreeuwt met niet op zuivere diagnoses gebaseerd, en dus contraproductief, geroep om daadkracht.

Wal keert schip

Mijn stelling dat we na vijftig jaar te maken hebben met het einde van een politieke levenscyclus dwingt mij te voorspellen dat er hoe dan ook een zakenkabinet komt. Ik hoop dat ik het verkeerd zie. Maar het zichzelf versterkende proces van steeds verdergaande afwijking van wat een normale parlementaire democratie inhoudt (namelijk een volksvertegenwoordiging die boven het kabinet staat in plaats voortdurend met dat kabinet in concurrentie te zijn) leidt ons naar de wal die het schip keert. Vreselijk voor hen die op dat schip zitten. Alleen een zakenkabinet lijkt nu nog, voordat het schip de wal raakt (of al raakt?), de zaak te kunnen keren, mits zo'n kabinet rustig analyseert door welke fouten van de afgelopen dertig jaar wij nu aan het einde van ons politieke Latijn zijn en wat er in die periode aan achterstallig onderhoud is opgestapeld.

Dat zakenkabinet mag maar één ambitie hebben: de randvoorwaarden creëren waaronder de volks-

vertegenwoordiging haar menselijke leiding over onze samenleving weer in handen kan nemen. En zodra de Tweede Kamer die leiding hervonden heeft dient deze zich exclusief te richten op het scheppen van de condities waaronder burgers gelukkig kunnen worden: de ondersteuning van de *pursuit of happiness of citizens* als legitimatie om volksvertegenwoordiger te mogen zijn. En dat is bepaald een ander type werk dan in de Tweede Kamer de rol van beleidsmedewerker of minister spelen. Dat laatste is nooit de bedoeling van het dualisme geweest. Door die jarenlange oneigenlijke functie-uitoefening hangt de volksvertegenwoordiging nu ergens tussen niets en nergens. En de huidige bemanning van soort zoekt soort, in deze niet-lerende organisatie, zal nimmer uit zichzelf de catharsis of de phoenix organiseren. Ik hoop dat provincies en gemeenten met hun eigen dualisme niet dezelfde uitwerkingsfout gaan maken. Maar gezien hun wettelijk kader vrees ik het ergste.

Analyseren, diagnosticeren

De primaire acties van een zakenkabinet moeten niet gericht zijn op onderwerpen als herstel van de nationale economie en het terugdringen van de werkloosheid. Met behoedzame sturing en hulp van de internationale economie komt dat vanzelf wel goed. Domweg maatregelen treffen in een klimaat van sterke jongens stoere knapen vergroot de ellende alleen maar zolang de juiste diagnoses niet gemaakt zijn en het zicht op het achterstallig onderhoud ontbreekt. Er is maar één taak: tot op de bodem uitzoeken waar alle problemen in cruciale beleidssectoren vandaan komen: analyseren en diagnosticeren. Alleen daarin liggen de aanknopingspunten voor effectieve oplossingen. Daaraan voorbijgaan en a) weer in een achterkamer, b) aan een regeerakkoord beginnen, c) met vele gecompliceerde beleidskwesties die door de politiek zelf zijn veroorzaakt, d) met voorbijgaan aan een scherpzinnige diagnose van de oorsprong van de problemen en e) zonder deze te bespreken in de volheid van de Tweede Kamer, is dan ook de belangrijkste cluster van oorzaken van het mislukken van de (in)formatie tussen eind januari en begin april 2003. Een zakenkabinet mag die fout niet maken. Alleen na een compromisloze analyse kan de Tweede Kamer weer hersteld worden in zijn primaire taak: de samenleving leiden.